

The article deals with the research on peculiarities of translation of literary metaphors from German into English basing on the novel by P. Süskind "Das Parfum" and its Ukrainian translation by S. Friedrich. The article explains the concept of a literary metaphor; finds out its main components, functions in a language and fiction, and determines the principle peculiarities of conveying a literary metaphor in translation.

Key words: *literary metaphor, literary translation, accurate translation, substitution, paraphrase, compensation.*

УДК 811.133.1'373:39(65)

Давидюк Н.О., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОБАЧЕННЯ У ЛЕКСИЦІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ АЛЖИРУ

У статті висвітлено лексичні особливості французької мови в Алжирі з точки зору відображення у ній національного світобачення арабів; визначено провідні моделі творення неологізмів як семантичного, так і формального характеру, за допомогою яких франкофони Алжиру здатні повноцінно виражати свою національну реальність та специфічний менталітет засобами нерідної мови.

Ключові слова: *Алжир, французька мова, національне світобачення, лексичний партикуляризм, реалії, запозичення, неологізми, морфологічна деривація, словоскладання, "семантичний зсув".*

У контексті сучасних лінгвокультурологічних досліджень особливої актуальності набуває запропонована ще В. фон Гумбольдтом теза про те, що мова є відображенням душі народу. Ф. Боас, зокрема, вважає основною функцією мови символічну і зазначає, що саме у мові міститься "символічний ключ до поведінки" народу, і саме мова є місцем, де культура і особистість зливаються в одне ціле [1, 171]. У цьому ключі нам видається надзвичайно цікавим дослідження особливостей французької мови в Алжирі, яка, втративши статус мови колонізаторів, залишилася повсякденною для достатньо великої частини корінного населення. Вражає сам факт того, що народ спромігся відобразити специфіку свого бачення дійсності чужою мовою, творячи її національний варіант, одомашнюючи її. Араби модифікували іноземну мову для вираження своєї національної

душі, своєї реальності, що відобразилось перш за все у лексиці французької мови Алжиру.

В алжирській науковій думці французька мова характеризується таким терміном як "лексичний партикуляризм", що включає в себе лексичні особливості лінгвістичної різноманітності певної мовної спільноти, що сприймаються більшістю її членів як маніфестація особливої культурної та соціальної ідентичності [4, 15]. Лексичний партикуляризм у контексті вживання французької мови в Алжирі є засобом вираження, що черпає свою "нормальність" з колективного відчуття *так званого* відхилення від референційної норми (французької мови у Франції). Недарма нами виділено словосполучення *так зване*, оскільки в цьому випадку відхилення означає не помилку відносно нормативних правил, а скоріше спосіб буття, добровільне самоствердження, яке реалізується за допомогою кропіткої словотворчої роботи над всіма лінгвістичними потенціалами французької мови.

Відсутність нормативного тиску сприяє розвитку у мовців лінгвістичних стратегій, що поєднують їхню власну лінгвістичну компетенцію у французькій мові з комунікативною компетенцією у рідній мові. Відповідно процес творення неологізмів як на рівні форми, так і на рівні змісту є надзвичайно плідним.

Беручи за основу праці таких алжирських лінгвістів як Ясін Дераджи та Ясмін Шеррад, ми виділили три специфічні області збагачення нормативної французької лексики в Алжирі, а саме запозичення, неологізми на рівні форми та неологізми на рівні змісту.

Запозичення з арабської, берберської, перської та тюркської мов займають досить численне місце у лексиці французької мови в Алжирі і їх можна розділити на три підгрупи:

1) запозичення, що позначають та виражають певну власне алжирську "реалію", невідомі не тільки французам, а й мовцям Мароко, Тунісу чи Мавританії; необхідні для вираження соціокультурної реальності Алжиру;

2) запозичення, що відображають універсум релігії та цивілізації арабського світу; спільні для всіх країн Магрибу, проте можуть набувати певних семантичних нюансів у кожній з країн;

3) запозичення, що "можуть" отримати еквівалент у французькій мові, проте цей еквівалент здатен лише в недосконалому спосіб відобразити певну реалію, або референт. Як підкреслює С. Лафаж, "слово... не дуже точне, ...не задовільне оскільки неоднозначне" [7,

487]. Якщо ми візьмемо, наприклад, такі пари слів як *moussebel* (араб.) / *maquizard* (фр.) та *fellaghas* (араб.) / *terroristes* або *resistants* (фр.), то помітимо, що французькі еквіваленти не в змозі точно відобразити те, що позначають арабські лексичні одиниці: *moussebel* складатися з двох сем "жертва у сенсі присвята" та "дар себе", а *fellaghas* – "боротьба за свободу, незалежність", що відсутні у їхніх французьких еквівалентах, проте очевидні для арабофонів.

Багато лінгвістів вважають, що доказом успішної натуралізації запозичення є їхня здатність ставати базою для творення нових слів, складених чи похідних, згідно з правилами мови, до якої вони ввійшли. За Л. Деруа, "коли іноземне слово виявляє у мові, що його запозичила, такі характеристики як життєздатність та продуктивність ... воно без сумніву є "усиновленим" сім'єю. Це – останній та вищий рівень запозичення" [3, 234].

Цей критерій дозволяє нам виділити як запозичення такі слова та їх похідні:

hit → *hittiste*, *hittisme*; *houma* → *houmiste*; *amazigh* → *amazighite*, *amazighophone*; *caïd* → *caïdal*, *caïdat*; *wilaya* → *wilayal*, *wilayisme*; *novembre* → *novembrisme*, *novembriste*; *hidjab* → *hidjabisation*, *hidjabiser*, *hidhabiste*, *hijabisée*, *déhidjabisation*, *déhidjabiser* і так далі.

Наведемо також кілька прикладів складених слів: *baroud* → *baroud d'honneur*; *gourbi* → *gourbiville*; *baâthiste* → *islamo-baâthiste* та інші.

Найбільшу кількість запозичень спостерігаємо поміж лексем на позначення референтів у таких сферах життя як релігія, освіта, адміністрація, політика, економіка, судочинство, місця і простір, мистецтво та культура, поведінка, їжа, одяг. Творення неологізмів на рівні форми відображає процес використання правил деривації та словоскладання французької мови для створення нових слів. Цікаво, що за базу беруться не тільки арабські основи, а й власне французькі, тобто ми стикаємося з абсолютно "французьким" словом (і за основою, і за афіксами) в алжирському варіанті французької, яке має відповідник у французькій мові у Франції.

Морфологічна деривація найяскравіше представлена суфіксацією, зокрема:

-ade → *algériade*, *poésiade*; *bousboussade*; -age → *dégoûtage*, *dégustage*, *doublage*, *perlage*, *blanchissage* ("процес виправдання когось"), *profitage*;

-ation → *baptisation*, *examination*; -drome → *chameaudrome*;

-é → circoncisé, cravaté, exodé, parabolé; bayoudé;
-er → chaîner, youyouer, circonciser; derbouker ;
-eur → ambianneur, doubleur, enfuteur, éradicateur, rechapeur, taxieur, téléviseur;
-isation → algérianisation, *conscientisation*, constitutionnalisation, permanisation;
-isme → algérianisme, aplaventrisme, figisme; hittisme; ben`amisme;
-iser → bancariser, bédouiniser, *conscientiser*, coraniser, prioriser; décitadiniser ;
-ité → algérianité, commercialité, conditionnalité, islamité, maghrébinité,
-iste → aplaventrisme, dialoguiste, flniste, enginiste, blondiste тощо, а також інші суфікси, характерні для французької мови (-el, -ement, -ette, -ien, -isant, -ier, -ite, -ois, -at, -ard, -al, -aie, -ique, -esque, -erie, і т. д.).

Префіксація не так поширена у словотворенні, проте деякі префікси виявляються дуже продуктивними, наприклад:

auto- → auto-constructeur, auto-construction, auto-satisfaire, auto-suffire ;
dé- → débâptisation, débâptiser, débureaucratisation, dégourbiser, démonopoliser;

re- → recasement, recaser, redynamisation, redynamiser тощо.

Розглянемо складене слово *bidonville* та проаналізуємо його словотвірний потенціал: *bidonvilliser*, *bidonvillisation*, *bidonvillois*, *bidonvillesque*, *débidonvilliser*, *débidonvillisation*. Чотири словотвірні суфікси, префікс вступають у взаємодію з новим складеним французьким словом для позначення місцевої реальності і всіх її характеристик.

Особливу увагу привертає ряд похідних слів від французького *conscient*, *conscience*, як, наприклад, *conscientiser*, *conscientisation*, що відображають суто ідеологічні особливості впроваджуваної політики у країні. Надамо визначення слова *conscientiser* тлумачним словником фр. мови в Алжирі: "rendre plus conscients une personne ou un peuple" (робити більш свідомими особу або народ) [9, 248].

Словоскладання полягає у побудові з двох автономних лексем складної лексичної єдності, структурованої на базі відношень іменник + його характеристика. Цікавими є приклади таких "франко-французьких" та "франко-арабських" поєднань, зокрема: *agence pharmaceutique*, *baroud d'honneur*, *cadet de la Révolution*, *café-goudron*, *fête de mouton*, *chaîne pour femmes*, *Livre sacré*, *laïco-*

assimilationiste, import-import, petit métier, radio-trottoir, école fondamentale, village socialiste; agent de darak el watani, bien habous, clou de Biskra, délégation exécutive de wilaya, eau de zem-zem, psalmodieur du Coran, francarabe тощо.

Причиною творення семантичних неологізмів виступають ідеологічні, соціокультурні, цивілізаційні, а також дискурсивні обмеження. Певний екстралінгвістичний контекст та синтагматичні відношення зумовлюють певний "семантичний зсув" слова, тобто, як зазначає Д. Морслі, семантичний неологізм "обумовлений або ж соціальним контекстом, або ж контекстом синтаксичним" [8, 66], і може відбуватися у таких формах як:

– переніс змісту: *cycliste* (механік, що продає або ремонтує велосипеди (порівн. фр. велосипедист); *chaîne* (черга (фр. ланцюг); *séminariste* (учасник семінару); *bouffer* (красти у держави); *vert* (гравець нац. футбольної команди) та інші;

– звуження змісту: *barbu* (мусульманин консервативних поглядів); *attributaire* (селянин, що отримав ділянку землі у рамках аграрної Революції); *importer* (привозити з іншого регіону Алжиру) тощо;

– розширення змісту: *frère*, *soeur* (представники тієї самої політичної партії); *collègue* (будь-яка особа такого ж статусу); *conférencier* (кожен учасник конференції); *auscultation* (будь-яка медична консультація);

– метафоризація: *égaré* (терорист); *abordage* (залицання до жінки); *bar ambulant* (таємне місце, де продають алкогольні напої) та інші.

Отже, як можемо побачити, араби Алжиру дуже вдало використовують французьку мову для позначення реалій свого, іншого для нас світу. Соціокультурна, економічна, релігійна та політична реальність Алжиру знайшла своє відображення у численних формальних та семантичних неологізмах, створених на базі або ж за допомогою французьких лексичних одиниць, що, власне, і відображає здатність людини творити мову і відображати у ній своє бачення світу, свою дійсність. Запропоновані у статті приклади дозволяють побачити та проаналізувати світобачення алжирця за допомогою особливостей вживання ним французької мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Боас Ф.* Введение к "Руководству по языкам американских индейцев".// История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. Часть 2. Сост. В.А.Звегинцев. М, 1965. – С. 170–180.

2. *Cherrad-Bencheфра Y.* Paroles d'étudiants // Les Cahiers de SLADO №2, 2004. – Université de Constantine. – p. 25–45. 3. *Deroy, L.* L'emprunt linguistique. – Paris, 1956. – 470 p. 4. *Derradji Y.* La langue française en Algérie: particularisme lexical ou norme endogène? // Les Cahiers de SLADO №2, 2004. – Université de Constantine. – 15–25. 5. *Derradji Y.* La langue française en Algérie. Étude sociolinguistique et particularités lexicales // Les Cahiers de SLADO №5, 2012 – Université de Constantine. – p. 43–71 6. *Khetiri B.* Du français en Algérie... au français d'Algérie. – <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Algerie4/khetiri.pdf> 7. *Lafage S.* Français écrit et parlé en pays EWE. – Paris, 1985. – 605 p. 8. *Morsly D.* "Alger plurilingue", Plurilinguisme №12, 1996. – Paris. – p. 47–80 9. *Queffelec A., Derradji Y., Debov V., Smaali-Dekdouk D., Cherrad-Bencheфра Y.,* Le français en Algérie, Lexique et dynamique des langues, Bruxelles, 2002. – 590 p.

Стаття надійшла до редакції 16.04.13.

Давидюк Н. А., студ.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ОТОБРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ В ЛЕКСИКЕ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА АЛЖИРА

В статье исследованы лексические особенности французского языка в Алжире с точки зрения отображения в нем национального мировоззрения арабов; определены ведущие модели создания неологизмов как семантического, так и формально характера, с помощью которых франкофоны Алжира могут полноценно выражать свою национальную реальность и специфический менталитет средствами неродного языка.

Ключевые слова: *Алжир, французский язык, национальное мировоззрение, лексический партикуляризм, реалии, заимствования, неологизмы, морфологическая деривация, словосложение, "семантический сдвиг".*

Davydiuk N., stud.,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

REFLECTION OF THE NATIONAL WORLD-VIEW IN THE VOCABULARY OF FRENCH LANGUAGE IN ALGERIA

The article's focus is on the peculiarities of French language in Algeria in terms of the reflection of the national Arabic world-view in its vocabulary. We determined the most productive models of the coinage of both semantic and

formal neologisms which enable francophones of Algeria to express their national reality and specific mentality by means of foreign language.

Key words: *Algeria, French language, national world-view, lexical particularism, realities, loanwords, neologisms, morphological derivation, composition, "semantic shift".*

УДК 81'322

*Дарчук Н.П., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка*

НАПРЯМКИ ФОРМАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИКИ

Статтю присвячено напрямкам формалізації семантики у системах автоматичного опрацювання тексту: з одного боку, це теоретичні дослідження, які проводяться на дедуктивному абстрактно-теоретичному рівні з метою встановлення співвідношення між семантикою і семіотикою, синтактикою та прагматикою, з іншого – дослідження індуктивного емпіричного характеру, мета яких – розв'язання конкретних прикладних завдань.

Ключові слова: семантика, автоматичний семантичний аналіз, інтерпретаційна граматики, породжувальна граматики.

Автоматичний семантичний аналіз (АСЕА) є однією з найактуальніших і разом з тим найскладніших проблем комп'ютерної лінгвістики, оскільки пов'язаний із проблемами моделювання людського інтелекту. **Під автоматичним семантичним аналізом звичайно розуміють сукупність методів і прийомів, за допомогою яких можна шляхом однозначних формальних процедур за правилами певної формалізованої граматики, що реалізується на комп'ютері за спеціальними лінгвістичними алгоритмами, з досить високою точністю однозначно представити смисл [7, 126].**

Виникає питання, який ми, власне, чекаємо від комп'ютера семантичний аналіз тексту? Наприклад, на вході системи є текст. Перед комп'ютером можуть стояти такі завдання, пов'язані зі смисловим аналізом:

- 1) зробити переклад іноземною мовою;
- 2) "розуміти" питання щодо теми тексту і давати на них відповіді;
- 3) зробити стислий реферат тексту;